


---

A portrait of Maxim Bagdanovich, a man with a mustache, wearing a dark suit and a white shirt with a high collar. The portrait is set against a red background.

*душа у паэта,  
Калі спараджае ён  
дзіўныя вершы,  
Нябесным агнём  
абагрэта*

---

# Максім Багдановіч

Выбраная лірыка

*n*





# Максім Багдановіч

Выбраная лірыка

Мінск  
Выдавец Зміцер Колас  
2022

УДК 821.161.3-1  
ББК 84(4Бел)-5  
Б14

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, І. Крэбс,  
А. Хадановіч, Г. Янкута

Укладанне Лявона Баршчэўскага.

Арыгінальныя тэксты вершаў друкуюцца паводле выданняў:

Багдановіч, М. *Поўны збор твораў*. Т. 1.

Мінск: Навука і тэхніка, 1992.

Багдановіч, М. *Творы*; уклад. і камент. Ю. Пацюпы.

Мінск: Маст. літ., 2014.

На вокладцы:

В. Волкаў,

*Партрэт Максіма Багдановіча (1927).*

ISBN 978-985-23-0193-0

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. Выдавец Зміцер Колас,  
2022.

## *Мае песні*

### I

Калі смутак моцна дзьме душу маю  
І шкада мне дзён загубленых сваіх, –  
Я паціху песні сумныя пяю,  
Ўсю жуду сваю выкладываю ў іх.  
Ціха песня разліваецца, звініць,  
Вымаўляе, як я моладасць згубіў,  
Як дагэтуль не патрапіў палюбіць  
І саўсім, бадай, праўдзіва шчэ не жыў.

### II

А як родную згадаю старану,  
Як згадаю яе беднасць і нуду, –  
Сэрца сціснецца, і я пяць пачну, –  
Мо душу хоць трохі гэтым адвяду.  
Грозна песня разліваецца, грыміць,  
Долю горкую, мужыцкую кляне,  
Бо нявідзімы ланцуг на іх вісіць,  
Бо ім цяжка жыць у роднай старане.

1908

## ***Ноч***

Ціха ўсё было на небе, зямлі і на сэрцы...  
Ноч цемнатою навокала ўсё пакрывала,  
Ясныя зоркі блішчалі, і месяц ўжо выплыў,  
Неба, і лес, і палі серабром аблівая.  
Ўсё ўжо уснула, і толькі бярозы шапталісь,  
Толькі асіны шумелі, і толькі калоссі,  
Ў полі шырокім качаясь, зямлю цалавалі.  
Ціха ўсё было на небе, зямлі і на сэрцы.

*1908*

## *Над магілай*

Каля шляху ў чыстым полі  
Магіла стаіць;  
Кругом круціць завіруха,  
Гуляе, шуміць.  
На магіле адзінока  
Каліна расце;  
Яе вецер абвявае,  
Мяцеліца гне  
І навокала магілы  
Спявае-гудзіць  
Пра таго, хто ў чыстым полі  
Пахаваны спіць...

[1908]



## ***Вадзянік***

Сівавусы, згорблены, я залёг між цінай  
І гадамі грэюся – сплю на дне ракі.  
Твар травой аблутана, быццам павуцінай,  
Засыпаюць грудзі мне жоўтыя пяскі.

Над вадой ля берага ціха спіць асока,  
Ды лаза зялёная жаліцца-шуміць,  
Хвалі ціха коцяцца і бягуць далёка, –  
І усё навокала сном адвечным спіць.

*1909*

## *Асенняй ночай*

Чарнеецца сажаю вечар.  
Дождж б'ецца аб хвалі ракі;  
Гуляе, гудзе над ёй вецер,  
Заводзіць, што ў полі ваўкі.

Спакойна мне тут пад вадою:  
Залёг я ля млына на дне;  
Апруся на кола рукою, –  
Млын казку старую пачне.

Кругі завіруюцца жорнаў,  
Трасецца хадырна сцяна;  
А думы – як колас без зёрнаў, –  
Усё мяне цягне да сна.

Бяспамятна колы піхаю,  
Хілюся да дна галавой –  
І ўжо я драмлю, засыпаю  
Пад шум непагоды глухой.

1909

## *Лясун*

Сосны, елі, хвоя, хвошчы,  
Цёмны мох.

Чую я – лясун касматы  
Тут залёг.

Паваліўся ён на хвою,  
На кару,

І усім калыша, дзвіжа  
У бару.

*1909*

## *Над возерам*

Сонца ціха скацілася з горкі;  
Месяц белы заплаканы свеціць,  
Аглядае бахматыя зоркі,  
Цягне з возера срэбныя сеці.

Ў іх русалкі заблуталі косы, –  
Рвуць і блутаюць срэбныя ніці;  
Ноч плыве над зямлёй, сее росы,  
Ноч шапоча русалкам: «Засніце».

*1909*

## *Падвей*

Разгулялася вясёлая мяцель,  
Прабудзіўся, ў поле кінуўся Падвей.  
Ў галаву яму ударыў снежны хмель, –  
І не змог ён бурнай радасці сваей.

Пляша, скача. Снег зрываецца, ляціць.  
Веюць ў полі снегавыя рукава,  
А Падвей нясецца, кружыцца, гудзіць,  
Запявае, удалая галава!

Рвецца белы, рвецца, трэплецца насоў,  
Разляцелісь яго кудры-валасы,  
З трэскам падаюць галіны ад кустоў,  
Енчаць, плачуць на раздоллі галасы.

Доўга, доўга будзе цешыцца Падвей!  
Калі ж зваліць хмель ў пуховую пасцель, –  
Белы снег яго хавае між палей,  
Замяце, уложыць буйная мяцель.

*1909*

## *Разрытая магiла*

Polatuj nad groby,  
Piosenko žaloby.<sup>1</sup>  
Žygliński

Дробны дождж сячэ, ліецца;  
Вецер злосна ў хату рвецца,  
Ў полі стогнам аддаецца,  
Стукне ў дзверы і акно –  
Сэрца беднае заб'ецца,  
І адразу ў ім прачнецца,  
І адразу скалыхнецца  
Ўсё, што згінула даўно.

Ўспомніць сэрца, што любiла,  
Ўспомніць моладасць і сілу,  
Ўсё, што знікла і уплыла,  
Ўсё успомніць, як у сне.  
Бачу: сэрца не забыла,  
Што жыццё ў ім загубiла...  
І разрытаю магiлай  
Вее сумна на мяне.

1909

---

<sup>1</sup> Над магiламі ўзняся,  
Песня смутку, ў высі.

Жыгліньскі. (Пер. Л. Баршчэўскага).

---

## *Вечар*

На небе месяц ўстаў зялёны  
І хутка стане снегавым.  
Над лесам, дзе шапочуць клёны,  
У небе месяц ўстаў зялёны...

Ўсё спіць, не бачыць свет стамлёны,  
Што, свецячы праз хмарак дым,  
У небе месяц ўстаў зялёны  
І хутка стане снегавым.

*[1909]*

\*\*\*

Дождж у полі і холад... Імгла...  
Дзесь у вёсцы міргаюць агні.  
Там, злякаўшысь, схавалась, лягла  
Доля горкая ў чорным цяні.

І пад цёмнымі скрыдламі ночы  
Не убачаць цяпер яе вочы.

Толькі вецер асенні, начны  
Ў полі сумна гудзіць і пяе  
Аб радзімай старонцы глухой  
Ды аб долі няшчаснай яе.

Цісне сэрца мне песня начная...  
Хай жа голасна вецер спявае,

Хай пяе ён у роднай зямлі,  
Каб у сэрцах нам сорам збудзіць,  
Каб змагацца з няпраўдай ішлі,  
Ў чым сэрцы сумленне не спіць.

Долю чорную ноч не схавае,  
Калі выльецца песня жывая!

[1909]



\*\*\*

Чуеш гул? – Гэта сумны, маркотны лясун  
Пачынае няголасна граць:  
Пад рукамі яго, навяваючы сум,  
Быццам тысячы крэпка нацягнутых струн,  
Танкаствольныя сосны звіняць.

Ці казаць, ад чаго пацямнела рака,  
Зашамрэлі мацней каласы  
І аб чым шэпча ім галасок вецярка,  
Што зіе-дрыжыць на лісцёх лазняка:  
Кроплі слёз ці халоднай расы?

*1910*

## *Самнамбул*

Месяц выплыў над змрочнай, заснуўшай зямлёй,  
І павёў яго ў цёмную даль за сабой,  
І прывабіў да мгістай халоднай вады, –  
Сэрца білася рыбкай у сеці тады.  
Але месяц правёў праз раку светлы шлях.  
І развееўся з сэрца дрыжачага жах.  
Зіхацела яна – серабра пуціна.  
Увадзіла ў той край, дзе пануе вясна.  
Доўга, доўга цябе ён чакаў і шукаў,  
Але вось час жаданы нарэшце настаў..  
І пайшоў ён па шляху, пайшоў аж да дна:  
Агарнула яго цішына, глыбіна.

*[1909–1912]*

## *Безнадзейнасць*

Скарына, доктар лекарскіх навук,  
У доўгай вопратцы на вежы сочыць зоры.  
Яны спрыяюць! Час! З рухавых рук  
Скарыны п'е адвар пан земскі пісар хворы.  
І ўраз пабачыў ён, што ізумруд  
Ў пярсцёнку залатым на пальцы штось імгліцца,  
Што блеску ў ім няма... І з болем тут  
Ён зразумеў, што ўжо к жыццю не вараціцца.

*[1909–1913]*

## *Возера*

Стаяў калісь тут бор стары,  
І жыў лясун у тым бары.  
Зрубалі бор – лясун загінуў,  
Во след яго ад той пары:  
Сваё люстэрка ён пакінуў

Як у нязнаны свет акно,  
Ляжыць, халоднае, яно,  
Жыццё сабою адбівае  
І ўсё, што згінула даўно,  
У цёмнай глыбіні хавае.

*1910*

## *Змяіны цар*

Ў цёмным небе – хараводы  
Сіняватых зорак,  
Ў цёмным небе свеціць месяц  
Залатым сярпом...  
Мы ўжо выйшлі з цесных, душных  
Падзямельных норак,  
На зімовы цёплы вырай  
Цягнемся-паўзём.

Ў полі, ў лесе нам усюды  
Праляглі дарожкі!  
Йстужкай рушымся між пушчы,  
Насамперад – я.  
Зіхацяць маея кароны  
Залатыя рожкі,  
Цёмным блескам адлівае  
Ўся луска мая.

Нам не трэба ні ад чога  
Ноччу абароны:  
А спаткаем чалавека, –  
Порт расцэле ён;  
Залаты ражок яму  
Я ўраню з кароны,  
І па белай палатніне  
Дальш мы папаўзём.

*1910*

\*\*\*

Калі зваліў дужы Геракл у пыл Антэя,  
Як вецер валіць поўны колас да раллі, –  
Ўдыхнула моц у грудзі сына мацер Гея,  
І вось, цвярдэ, як дуб, яшчэ, чым перш, сільнее,  
Ён, напружыўшыся, падняўся ўраз з зямлі.

Паломаны жыццём, чакаючы магілы,  
Радзімая зямля, прынікнуў я к табе,  
І бодрасць ты ўліла ў слабеючыя жылы,  
Зварушыла маёй душы драмаўшай сілы,  
І месца ў ёй з тых пор няма ўжо больш жальбе.

*1910*

\*\*\*

De la musique avant toute chose<sup>1</sup>.

P. Verlaine

Па-над белым пухам вішняў,  
Быццам сіні аганёк,  
Б'ецца, ўецца шпаркі, лёгкі  
Сінякрылы матылёк.

Навакол усё паветра  
Ў струнах сонца залатых, –  
Ён дрыжачымі крыламі  
Звоніць ледзьве чутна ў іх.

І ліецца хваляй песня, –  
Ціхі, ясны гімн вясне.  
Ці не сэрца напявае,  
Навявае яго мне?

Ці не вецер гэта звонкі  
Ў тонкіх зёлках шапаціць?  
Або мо сухі, высокі  
Ля ракі чарот шуміць?

---

<sup>1</sup> Толькі музыку слухай, паэце.

П. Верлен. (Пер. А. Хадановіча).

Не паняць таго ніколі,  
Не разведаць, не спазнаць;  
Не даюць мне думаць зыкі,  
Што ляцяць, дрыжаць, звіняць.

Песня рвецца і ліецца  
На раздольны, вольны свет.  
Але хто яе пачуе?  
Можа, толькі сам паэт.

*1910*



\*\*\*

Вечар на захадзе ў попеле тушыць  
Кучу чырвоных кавалкаў вугля;  
Ціха ўсё; вецер лістка не зварушыць,  
Не скалыхнуцца ні траўкай паля;  
Цёмныя цені даўжэй у лагчыне,  
Птушкі прыстаўшай марудней палёт;  
Сумна плыве маладзік бледна-сіні  
Ў небе вячэрнім, зялёным, як лёд;  
Іскрацца зорак сняжынкі маркотна,  
Збожжа пакрылася шызаі расой...  
Кіньма жа думкі аб долі гаротнай,  
Хоць бы на момант спачынем душой!

1910

\*\*\*

Цёплы вечар, ціхі вецер, свежы стог,  
Улажылі спаць мяне вы на зямлі.  
Не ўстае стаўпом пыл светлы ўздоўж дарог,  
Ў небе месяца праглянуў бледны рог,  
Ў небе ціха зоркі расцвілі.

Заварожаны вячэрняй цішынёй,  
Я не цямлю, дзе рука, дзе галава;  
Бачу я, з прыродай зліўшыся душой,  
Як дрыжаць ад ветра зоркі нада мной,  
Чую ў цішы, як расце трава.

1910

\*\*\*

Бледны, хілы, ўсё ж люблю я  
Твой і мудры і кіпучы верш, Анакрэон!  
Ён у жылах кроў хвалюе,  
Ў ім жыццё струёю плешча, вее хмелем ён.

Верш такі – як дар прыроды,  
Вінаграднае, густое, цёмнае віно:  
Дні ідуць, праходзяць годы, –  
Але ўсё крапчэй, хмяльнее робіцца яно.

[1910]

\*\*\*

Вось і ноч. Нада мной заліліся слязамі нябёсы,  
Смагла цягне расу ўся сухая і пыльная глеба;  
Раскрываюцца краскі начныя, як выпадуць росы,  
Раскрываецца сэрца маё пад слязінкамі неба.

І не высказаць мне, як у час той яно пацяплела,  
Як даверчыва, шчыра гарачыя словы шаптала;  
Але сіняе неба, пачуўшы іх, змрочна цямнела,  
І сляза пакацілася ў хмарах і ў цемень упала.

[1910]

## *Досі ўжо працы*

Гэй, варушыцеся, коні панурья,  
Досі ўжо працы, бо сонца зайшло!  
Ярка-чырвоныя, жоўтыя, бурыя  
Боразны ў небе яно правяло.  
Хутка ўжо зоркі зірнуць сіняватыя,  
Месяц пакрые палі палатном...  
Досі ўжо! З вамі вярнуся дахаты я  
І пазабудуся сном.

*[1910]*

\*\*\*

Жывая лялечка! Не душу і не сэрца  
У вас я пакахаў, я голаса красу,  
Ды гранне мілае шапэнаўскага скерца,  
І вочы сінія, і русую касу.

Мы адружыліся, і вось Вы нават – матка,  
У чэраве сваім хаваеце дзіця.  
І ўсё, як раньш, мілы. Вы – пекная акладка  
Да кнігі новага жыцця.

*[1910]*

## *Зімовая дарога*

Шпарка коні імчацца у полі,  
Сумна бомы гудзяць пад дугой,  
Запяваюць аб долі і волі,  
Навяваюць у сэрцы спакой.

Ўюцца змейкай срабрыстай дарожкі,  
Брызгі золата ў небе блішчаць,  
І маркотныя месяца рожкі  
Праз марозную мглу зіхацяць.

Поле нікне у срэбным тумане,  
Снег блішчыць, як халодная сталь,  
І лятуць мае лёгкія сані,  
Унашуся я ў сінюю даль.

[1910]

## *Зімой*

Здароў, марозны, звонкі вечар!  
Здароў, скрыпучы, мяккі снег!  
Мяцель не веє, сціхнуў вецер,  
І волен лёгкіх санак бег.

Як мары, белыя бярозы  
Пад сінявой начной стаяць.  
У небе зоркі ад марозу  
Пахаладзеўшыя дрыжаць.

Вільготны месяц стуль на поле  
Празрысты, светлы стоўп спусціў  
І рызай срэбнаю раздолле  
Снягоў сінеючых пакрыў.

Ўзрываўце ж іх санямі, коні!  
Звіні, вясёлых бомаў медзь!  
Вакол лятуць бары і гоні,  
Ў грудзях пачала кроў кіпець.

*[1910]*



## *Змяіны цар*

Цемень. Сосны. Елкі. Мох. Кара.  
Смерць прыйшла ужо ка мне...  
Разгарысь, вячэрняя зара,  
У туманнай вышыне.

Цёмнай ноччу страшна у жальбе  
Паміраць. Шуміць трава,  
Глуха дзяцел ў дрэва б'е,  
Гучна гукае сава.

А памрэш – прыціснуць грудзь пласты  
Гліны. Ўстану ж на яру,  
Падыму галоўку праз кусты,  
Гляну ў неба і памру.

Скоціцца карона, пабяжыць  
Залатая ў шэры мох.  
Чорны кот магілу прыйдзе рыць.  
Дрогне вецер на кустох,

Месяц брызне хваляй серабра,  
Расой блісне ў нізіне...  
Разгарысь, вячэрняя зара,  
У туманнай вышыне.

[1910]

## *Мая душа*

Мая душа – як ястраб дзікі,  
Што рвецца ў неба на прастор,  
Вартуе вольных птушак крыкі, –  
Мая душа як ястраб дзікі.

Учуўшы іх, страхне вялікі  
Свой сон, шывне ды вышай гор, –  
Мая душа – як ястраб дзікі,  
Што рвецца ў неба на прастор!

*[1910]*

## *Мне снілася*

Ўсё вышэй і вышэй я на гору ўзбіраўся,  
Падыймаўся да сонца, што дае нам цяпло:  
Але толькі чым болей да яго набліжаўся,  
Тым усё халадней мне й маркотней было.

Заскрыпеў снег сыпучы пад маімі нагамі,  
І марозам калючым твар пякло ўсё крапчэй.  
І, пануры, стамлёны, ўніз пайшоў я снягамі, –  
Сонца там хоць і далей, але грэе цяплей!

*[1910]*

## *Над морам*

Учора йшчэ буры раскаты гримелі,  
выў вецер салёны, насіліся чайкі  
над морам, як белья снежныя ком'я,  
і цёмна-зялёныя хвалі у вышу ўзмывалі сцяною,  
рассыпаўшы белья кудры; ўзмывалі, каціліся ў моры,  
адна за аднэй набягалі на дзікі, абрывісты бераг, –  
і бурныя скалы трасліся пад вагай іх цяжкіх удараў,  
сваімі грудзямі на брызгі вады разбіваючы глыбы.  
Паветра стагнала, і хвалі пад грохат і гул пагібалі  
так горда, вясёла і вольна, пакінуўшы думкі аб смерці!

І я быў вясёлы і горды. І мне пачуцця волі хваля,  
налюнуўшы, ўпалыя грудзі высока ў гару падымала,  
змываючы з сэрца ўсю ціну. І ўсё, што ў ім спала глыбока,  
тады прабудзілася разам, зрабілася цэльным, магутным.  
І чуў я, свабодны і моцны, так, чуў, што і я чалавек!

.....

Мінулася грозная бура, а мора дасюль яшчэ б'ецца.  
Ў бязмежным свінцовым абшары  
ўздымаюцца дзе-нідзе хвалі,  
ідуць без надзеі, без волі,  
панура да берага люнуць, аб скалы удараць бяссільна  
і згінучь з глухою нудою.

Шкада мне вас, шэрыя хвалі,  
шкада ўсёй душой надарванай,  
ўсім сэрцам, ужо апусцелым:  
вы ж – родныя сёстры мае!

*[1910]*

## *Песняру*

Ведай, брат малады, што ў грудзях у людзей  
Сэрцы цвёрдыя быццам з каменя.  
Разаб'ецца аб іх слабы верш заўсягды,  
Не збудзіўшы святога сумлення.

Трэба з сталі каваць, гартаваць гібкі верш,  
Абрабіць яго трэба з цярпеннем.  
Як ударыш ты ім – ён, як звон, зазвініць,  
Брызнуць іскры з халодных каменяў.

*[1910]*

\*\*\*

Муар  
Двума колерамі  
Пераліваецца.  
І бачна ўсім,  
Дзе пачынаецца і дзе канчаецца каторы;  
А ўсё ж такі мяжу між імі  
Чартою цвёрдай  
Не правесці.  
У сэрцы – боль:  
Ніколі  
З душою Вашай так не сальцеца  
Мая душа.  
Канец.

*[1910–1913]*

## *Актава*

Як моцны рэактыў, каторы выклікае  
Між строк ліста, маўляў нябожчыкоў з магіл,  
Рад раньш нявідных слоў, – так цемень залівае  
Зялёны, быццам лёд, халодны небасхіл,  
І празь імглу яго патроху праступае  
Маленькіх, мілых зор дрыжачы, срэбны пыл.  
Здароў, радзімыя! Мацней, ясней гарыце  
І сэргу аб красе прыроды гаварыце!

*1911*



\*\*\*

Блішчыць у небе зор пасеў;  
У полі – рунь і ў небе – рунь.  
Да рэчкі лецячы, ўзляцеў  
Між імі марай белы лунь.

Кажан пранёсся на крылах,  
Стракочуць конікі ў траве,  
Снуюцца мышы па палях,  
Здаецца – ўсё вакол жыве.

Жыццё чуваць з усіх старон,  
Жыццём наноўнены ўвесь мрок.  
Ці ж загубіў плавучы сон  
З чырвоных макаў свой вянок?

1911

## *Бура*

Панурая, вялізная жывёла  
Па шыры неба ў даль марудна праплывае.  
Ўсё сціхла. Але вось паветра рассякае  
Агністы меч і зіхаціць вясёла.

Ударыў ён – і грукат пракаціўся;  
Мігае грозны меч, удары не сціхаюць,  
І ўніз халодныя бічы крыві сцякаюць,  
А людзі кажуць: гэта дождж праліўся.

*1911*

\*\*\*

Дзесь у хмарах живуць павукі,  
Што снуюць павучыну дажджа.  
Кожны тлусты і мяккі такі,  
Скура слізкая, як у вужа;  
Ў целе стыгне халодная кроў,  
Злосць бяцэльная ў мутных вачах...  
Чуеш! Во шорах ног павукоў,  
Аплятаючых сцены і дах.

*1911*

\*\*\*

Добрай ночы, зара-зараніца!  
Ўжо імгла над зямлёю лажыцца,  
Чорнай рызай усё пакрывае,  
Пылам зор небасхіл абсявае.  
Цішыня агартае мне душу.  
Вецярок прыдарожную грушу  
Ледзьве чутна варуша-калыша,  
Міла бомы смяюцца ў цішы,  
Ціха срэбрам грукае крыніца,  
Добрай ночы, зара-зараніца!

*1911*

\*\*\*

Была калісь пара: гучэла завіруха  
І замяла маей мінуўшчыны сляды.  
Усціхла ўжо яна... Плывуць у даль гады,  
А ўсё не б'юцца скрыдлы духа:

Куды цяпер ісці? Куды?

Ў душы гарыць агонь нуды – пануры, чорны.  
Ці мне крыніцай слёз сваіх яго заліць  
І пугам цяжкага мучэння сэрца ўзрыць? –  
Мо ўзойдуць там надзеі зёрны!..

Куды ж ісці і што рабіць?

[1911]

## *Д. Д. Дзявольскаму*

Быць можа, пуціна жыцця  
Лягла пярсцёнкам, друг.  
І я ў краіне забыцця  
Не раз раджаўся, як дзіця,  
Прайшоўшы поўны круг.

Быць можа, я не скончу жыць,  
Бо ў ім няма канцоў.  
Зноў шлях знаёмы пабяжыць,  
І ўсё, што мозг здалеў забыць,  
Перажыву я зноў.

Быць мо, ў прасторы беза дна  
Ўвесь час мой круг ляціць,  
І ўся навіна та адна,  
Што ў іншым месцы пуціна  
Мо інакш заблішчыць.

І ў новым свеце пройдзе ўсё  
Былое прада мной...  
Што ж: хай канчаецца жыццё,  
Хай зноў зварушыцца чуццё  
Мінулай пуціной.

*[1911]*

\*\*\*

...passe sans laisser même  
Son ombre sur le mur.<sup>1</sup>

V. Hugo

Жывеш не вечна, чалавек, –  
Перажыві ж у момант век!

Каб хвалявалася жыццё,  
Каб больш разгону ў ім было,  
Каб цераз край душы чуццё  
Не раз, не два пайшло!

Жыві і цэльнасці шукай,  
Аб шыраце духоўнай дбай.

І ў напружэнні паўнаты  
Свайго шырокага жыцця  
Без болю, ціха зойдзеш ты  
Ў краіну забыцця.

[1911]

---

<sup>1</sup> ...праходзіць, не пакінуўшы  
І ценю на сцяне.

В. Гюго. (Пер. А. Баршчэўскага).

\*\*\*

За дахамі места памеркла нябёс пазалота;  
Паветра напоена ціха гусцеючым мрокам;  
Ўжо відна, як іскры злятаюць с трамвайнага дрота,  
Як зоркі гараць і зрываюцца ў небе далёкам.

Музыкі стагнанне ліецца па вулках з бульвара,  
Гараць і агнём машкару к сабе вабяць ліхтарні;  
Ўкруг тоўстага шкла яна ўецца, як лёгкая хмара,  
А к светлу прабіцца не можа... і томіцца марна.

І ўспомніў я час: срэдзь асенняй нахмуранай ночы  
Музыка зайграла, агні ў вышыне запалалі,  
І дыхалі грудзі шырока, свяціліся вочы...  
Мы к светлу ўзяцелі... і шкло ўкруг яго напаткалі.

[1911]



## *Касцёл Св. Анны ў Вільні*

Каб залячыць у сэрцы раны,  
Забыць пра долі цяжкі глум,  
Прыйдзіце да касцёла Анны,  
Там знікнуць сцені цяжкіх дум.  
Як лёгка дагары, як красна  
Узносіць вежы ён свае!  
Іх зарыс стройны ў небе ясна  
Ізломам дзіўным устае.

А вастрья іх так высока,  
Так тонка ў вышу неба тнуць:  
Што міг – і ўжо, здаецца воку,  
Яны ў паветры паплывуць.  
Як быццам з грубаю зямлёю  
Расстаўся стройны, лёгкі гмах  
І вось, чаруючы красою,  
Ўступае на блакітны шлях.

Глядзіш, – і ціхнуць сэрца раны,  
І забываеш долі глум.  
Прыйдзіце да касцёла Анны,  
Там знікне горыч цяжкіх дум.

[1911]

\*\*\*

Маркотна я чакаю. Для чаго ты  
Не выйдзеш з хаты ў жаркі поўдзень зноў?  
Тады бы, пэўна, выціснулі боты  
Па мяккаму асфальту рад слядоў.

І я, нявідны для цябе і бледны,  
Не бачачы нічога ўкруг сябе,  
Прыпаў бы к ім... І вось чакаю, бедны:  
Ці ж хутка з'явіцца канец журбе?

[1911]

\*\*\*

Мудрай прамовы  
Мёд залацісты,  
Поўныя соты  
Мне даспадобы;

Але не меней  
Сэрцу панадны  
Мёд сваім хмелем  
Светлым і тонкім.

*[1911]*

\*\*\*

Не блішчыць у час змяркання і ў глыбокай цемні ночы  
Дыямент каштоўны,  
Але белым днём красою нам чаруе, вабіць вочы  
Блеск яго цудоўны.  
Бо калі на гэты камень упадзе праменне сонца,  
Ўраз ён блісне дзіўна  
І вясёлкавыя іскры рассыпаць пачне бясконца  
Ярка, пераліўна.  
Так здаецца ў змроку ночы цёмным і народ мой родны,  
Бедны і няшчасны;  
Але, як устане сонца, ўраз прачнецца дух народны  
І засвеціць ясна!

[1911]

\*\*\*

Як толькі зачыю я вочы,  
стамлёныя светам газніцы,  
як толькі ўсплывуць перад імі  
чырвоныя, сінія плямы, –  
дык зараз жа сэрца згадае  
апошняе наша спатканне, –  
чырвоныя, яркія вусны,  
глыбокія, сінія вочы...  
Як той матылёк лёгкакрылы,  
што вось-вось із маку ўзвіецца,  
на вуснах яе трапятала  
і была не ў сілах сарвацца  
адно цікавейнае слова;  
якое – ўжо вы угадалі!  
Ах вусны, чырвоныя вусны!  
ах словы, чароўныя словы!  
Не дзіва ж, мае дарагія,  
што слёзы ў мяне праступаюць  
з-пад хмурных павек, і кажу я:  
«Паменшыце свету ў газніцы,  
бо штось яна рэжа мне вочы».

[1911]

## *Санет*

*Ахвярую А. Пагодзіну*

Un sonnet sans défaut vaut seul un long poème<sup>1</sup>.  
Boileau

Паміж пяскоў Егіпецкай зямлі,  
Над хвалямі сінеючага Ніла,  
Ўжо колькі тысяч год стаіць магіла:  
Ў гаршчку насення жменю там знайшлі.  
Хоць зернейкі засохшымі былі,  
Усё ж такі жыццёвая іх сіла  
Збудзілася і буйна ўскаласіла  
Парой вясенняй збожжа на раллі.

Вось сымбаль твой, забыты краю родны!  
Зварушаны нарэшце дух народны,  
Я верую, бясплодна не засне,  
А ўперад рынецца, маўляў крыніца,  
Каторая магутна, гучна мкне,  
Здалеўшы з глебы на прастор прабіцца.

[1911]

---

<sup>1</sup> Паэмы варты той санет, што без заганы.

Буало. (Пер. Л. Баршчэўскага).

---

\*\*\*

Вулкі Вільні зіяюць і гулка грываць!  
Вір людскі скрозь заліў паясы тратуараў,  
Блішчаць вокны, ліхтарні ўгары зіхацяць,  
Коні мчацца, трамваі трывожна звіняць...  
І гараць аганьком вочы змучаных твараў!

А завернеш ў завулак – ён цесны, крывы;  
Цёмны шыбы глухіх, старасвецкіх будынкаў;  
Між каменнямі – мох і сцяблінкі травы,  
І на вежы, як круглае вока савы,  
Цыферблат – пільны сведка мінулых учынкаў.

Ціша тут. Маўчаліва усталі – і сняць  
Ў небе купалы, брамы, байніцы і шпіцы;  
Грук хады адзінокай здалёку чуваць,  
Часам мерныя ўдары звана задрыжаць  
І замоўкнуць, памкнуўшы ад старай званіцы.

Ўспамяні, маё сэрца, даўнейшыя дні!  
Па загаду бурмістра усе, як належа,  
Зачынілі ўжо вокны; загасілі агні...  
Варта вулкай прайшла... І не спім мы адны –  
Я ды чорны кажан, што шнуруе ля вежы.

[1911–1912]

\*\*\*

На глухіх вулках – ноч глухая.  
Не менш глухі людскі натоўп.  
Дык хто ж пачуе, як спявае,  
Як стогне тэлеграфны стоўп?

І места, дзе няма прастора  
Дзеля прыроды буйных сіл,  
Прабіла сцежку мору гора  
Палёў, лясоў, капцоў, магіл.

Палёў, дзе круціць завіруха,  
Ўзрываючы халодны снег,  
Палёў, дзе ўсё бушуе глуха,  
Дзе чутны разам стогн і смех!

І вось той гул мне ў душу ўліўся.  
Гудзі, гудзі, дрыжачы дрот!  
Ўвесь бледны, млосны прыхіліўся  
Я ля ліхтарні да варот.

*[1911–1912]*



## *Летапісец*

Душой стаміўшыся ў жыццёвых цяжкіх бурах,  
Свой век канчаю я у манастырскіх му́рах  
І пільна летапіс другі ўжо год пішу:  
Старанна літары малыя вываджу  
І спісваю ўсё ад слова і да слова  
З даўнейшых граматак пра долю Магілёва.  
І добрыя яго, і кепскія дзяла  
Апавядаю тут. Так рупная пчала  
Умее ў соты мёд сабраць і з горкіх кветак,  
І бачанаму мной – я годны веры сведак.  
Хай тыя ведаюць, што з’явяцца па нас,  
Ўсю праўду пра жыццё у наш і пройшлы час,  
Пра войтоў, лаўнікаў, і райцаў, і пасольства,  
Пра розных каралёў, і бітвы, і пасольства,  
Што тут чынілася ў даўнія гады,  
Што думалі, чаго жадалі мы тады,  
За што змагаліся, як баранілі веру, –  
Хай зведаюць усё патомкі праз паперу!  
Яно забудзецца, умрэ, з вадой сплыве, –  
І вось у спомінах устане, ажыве,  
Калі знайдуць маё няхітрае пісанне  
Пра гэтае жыццё, надзеі, справаванне...  
Так мора – ў Гданску я чуваў – прымчыць вадой  
Бутэльку к берагу, аблітую смалой,

Ўсю ў дробных ракаўках і ў ціне. Не замала  
Яна была ў вадзе і шмат чаго спаткала.  
Рыбалкі вылавяць бутэльку, разаб'юць  
І, як трапляецца, быць можа, ў ёй знайдуць  
Ліста. За звычай марскога гэтак весці  
Нам, утапаючы, шлюць людзі. Ў моры дзесьці  
Загінулі яны, і, можа, соткі год  
З тых часоў працяклі, і згінуў іх народ,  
І ўсё змянілася, і ўжо пра іх забылі.  
Вы, літары, цяпер нанова ўсё збудзілі!  
І людзі зведаюць аб прадзедах сваіх,  
Аб горы, радасцях і аб прыгодах іх,  
Каму маліліся, чаго яны шукалі,  
Дзе на глыбокім дне іх крыюць мора хвалі.

*1912*

## *Слуцкія ткачыхі*

Ад родных ніў, ад роднай хаты  
У панскі двор дзеля красы  
Яны, бяздольныя, узяты  
Ткаць залатыя паясы.  
І цягам доўгія часіны,  
Дзівочыя забыўшы сны,  
Свае шырокія тканіны  
На лад персідскі ткуць яны.  
А за сцяной смяецца поле,  
Зіе неба з-за акна, –  
І думкі мкнуцца мімаволі  
Туды, дзе расцвіла вясна,  
Дзе блішча збожжа ў яснай далі,  
Сінеюць міла васількі,  
Халодным срэбрам ззяюць хвалі  
Між гор ліючайся ракі;  
Цямнее край зубчаты бора...  
І тчэ, забыўшыся, рука  
Заміж персідскага узора,  
Цвяток радзімы васілька.

*1912*

## *Слуцкія ткачыхі*

*Апошняя аўтарская рэдакцыя*

Ім не пабачыць роднай хаты,  
Не ўчуць ім дзетак галасы.  
Яны у панскі двор узаты  
Ткаць залатыя паясы.  
І цягам доўгія часіны,  
Аб шчасці ўжо забыўшы сны,  
Свае шырокія тканіны  
На лад персідскі ткуць яны.  
А за сцяной шляхі у поле,  
Шуміць чарэмха ля вакна, –  
І думкі мкнуцца мімаволі  
Туды, дзе расцвіла вясна.  
Там так вясёла і прыгожа:  
Зіяюць срэбрам ручайкі,  
І у зялёных хвалях збожжа  
Закрасавалі васількі.  
Там шчыры бор шуміць сувора...  
Ты тчэш, бязвольная рука,  
Заміж персідскага узора  
Цвяток радзімы васілька.

*[пасля 1913]*

## *Пракляцце вагітнай*

К твайму аконцу каля ганка  
Падходзіць варажыць цыганка  
Ў лахмане зрэбным і нячыстым  
Са срэбрам ззяючым маністам.  
І, чуючы твае адмовы,  
Шыпіць пракляцця злыя словы  
З паглядам у пагляд упёртым:  
«Каб ты дзіцё радзіла мёртвым!»  
І, засмяяўшыся нясмела,  
Ты задрыжэла і збляднела.

*[1912]*

## *Да вагітнай*

Ціха ідзеш ты, у нэтрах дзіцёнка хадою калышаш,  
Цёмнай і цёплай яму служыш калыскай цяпер.

\*

Дзіцё, што ў коласе зярно,  
Пад сэрцам у цябе ўсё спее,  
І сэрца цёмнае святлее,  
І шчырым робіцца яно.

Ужо нічога ў ім няма,  
Адно ёсць – рупнае каханне,  
Салодка-соннае бажанне,  
Салодка-сонная думá.

[1912]

\*\*\*

З енкам дзіцё ты раджаеш,  
Болю не змогшы сцярпець,  
Стогнамі сэрца ўражаеш...  
Што я магу зразумець?

Шчыра мяне ты любіла,  
Шчыра цябе я кахаў,  
Але давёў да магілы,  
Сам на мучэнні аддаў.

[1912]

\*\*\*

Пасля радзін ты ўсё штодня марнееш:  
Асунулася цела, зблякла твар,  
Засмяглі і растрэскаліся губы;  
На іх парой няпэўна прабяжыць  
Пасмех – і знікне, жалкі і пужлівы;  
Як сцені, сіняватыя кругі  
Навокала вачэй ляглі, а вочы  
Як быццам просяць злітавацца ўсіх.

Так крохкая, пушыстая багатка  
Пад ветрам аблятае, каб магло  
Яе насенне узрасці і кветнуць,  
І толькі кволае сцябло пасля  
Гаворыць аб жыцці, дзіцям адданым.

[1912]



\*\*\*

Белы крыж, пліта, пад ёй – магіла;  
Мілым кветам рожа зацвіла.  
Тут калісьці ты, мой друг, спачыла, –  
Спарадзіла ў муках і лягла.

Ўсё мінулася – і боль, і гора, –  
Ўсё кудысь далёка адышло;  
Але строгі надпіс: «Disce mori»<sup>1</sup>  
Нагадае, што з табой было.

[1912]

---

<sup>1</sup> Вучыся паміраць! (*лац.*).

\*\*\*

Цветы последние милей  
Роскошных первенцев полей<sup>1</sup>.

А. Пушкін

Плакала лета, зямлю пакідаючы;  
Ціха ліліся слязінкі на поле.  
Але прыгожаю восенню яснаю  
Там, дзе упалі яны, вырасталі  
Кветкі асеннія, кветкі, ўспаённыя  
Тугаю, горам, слязінкамі лета.  
Кветкі асеннія, родныя, бледныя!  
Выраслі вы, каб ураз жа і згінуць.  
Можа таму-то душа надарваная  
Гэтак любоўна вянок з вас сплятае.

[1912]

---

<sup>1</sup> Мілейшы мне апошні квет  
За пекны ў полі першацвет.

(Пер. Л. Баршчэўскага).

\*\*\*

Ад спёкі пышуць дахі і асфальт,  
На вулцы ўецца пыл і грукаціць фурманка;  
«Каробушку» п'яе дзіцячы алыт,  
І надрываецца абрыдлая шарманка.

Хаця бы крышку часу адпачыць!  
Мо на бульвар пайсці, сесць на далёкай лаўцы,  
Здрамнуць, газету свежую купіць  
І прачытаць усё да імені выдаўцы?

[1912]

## *Завіруха*

У бубны дахаў вецер б'е,  
Грыміць па ім, звініць, п'яе.  
І спеў ліецца ўсё мацней, –  
Гулянку справіў пан Падвей.  
У бубны дахаў вецер б'е.  
Грыміць па ім, звініць, п'яе.  
Ўскіпела снежнае віно,  
І белай пенай мкне яно.  
У бубны дахаў вецер б'е,  
Грыміць па ім, звініць, п'яе.  
Па вулках вее дзікі хмель,  
Гудзіць сп'яная мяцель.  
У бубны дахаў вецер б'е,  
Грыміць па ім, звініць, п'яе.

*[1912]*

\*\*\*

Даўно ўжо целам я хварэю,  
І хвор душой, –  
І толькі на цябе надзея,  
Край родны мой!  
У родным краю ёсць крыніца  
Жывой вады.  
Там толькі я змагу пазбыцца  
Сваей нуды.  
Калі ж у ім умру-загіну, –  
не жалюсь я!  
Не будзеш цяжкая ты сыну  
Свайму, зямля.  
Там хоць у гліне, хоць у брудзе,  
Там пад зямлёй,  
Найдуць мае слабыя грудзі  
Сабе спакой.

[1912]

## *Гутарка*

«Ат, не дурыце галавы!»  
«Ды, праўду ж, драма ёсьць такая,  
Ў каторай прыстаў станавы  
Лірычным вершам прамаўляе».

[1912]

## *Гутарка з паненкамі*

«Пабачце! Ластоўка малая  
Для птушанят гняздо зрабіла,  
І клапатліва ўкруг лятае, –  
Аж паглядзець прыемна-міла!»

«Вельмішаноўныя паненкі!  
Тут ёсць напэўна трохі цуду:  
Ў гняздзечку міленькім і сценкі  
І дно яна зляпіла з бруду».

[1912]

\*\*\*

Вы кажаце мне, што душа у паэта,  
Калі спараджае ён дзіўныя вершы,  
Нябесным агнём абагрэта,  
І ў час той між людзю ён – першы...  
Ах, дзякуй Вам, дзякуй на гэтай прамове;  
Душа мая, пэўна, шчаслівай была бы,  
Калі б я не ведаў, панове,  
Што пекна спяваюць і жабы.

[1912]



\*\*\*

Калі ў ракавіну цёмную жамчужніцы  
Упадзе пясчынка хоць адна, –  
Жомчугам патроху робіцца яна!  
Калі ў дух мой западзе і заварушыцца  
Там кавалак грубага жыцця, –  
Ў жомчуг звернецца ён сілай пачуцця!

[1912]

\*\*\*

Мы доўга плылі ў бурным моры,  
І ўраз – жаданая земля!  
Вы пэўны пуць казалі, зоры,  
Зарука ў тым – трэск карабля,  
  
Што сеў на скалы ў змрочным моры.  
Прывет, жаданая зямля!  
І бестрывожна бачаць зоры,  
Як тонуць людзі з карабля.

[1912]

## *Непагодаю маёвай*

Падаюць вішняў цвяты, і разносіць іх вецер халодны;  
Снегам у чорную грязь падаюць вішняў цвяты.  
Плачце, галіны, лісты! Загубілі вятры цвет ваш родны, –  
Не к чаму болей вам жыць. Плачце, галіны, лісты!

[1912]

\*\*\*

Ноч. Газніца гарыць, чырванее,  
І гарбата, астыўшы, стаіць,  
За сцяной запявае завея,  
Сумна бомам і ў полі звiнiць.  
З краю ў край яе гул аддаецца,  
І чагось усё думаю я,  
Што з няволі зімовай там рвецца  
Крэпка скутая снегам зямля;  
Грудзі моцныя цяжка ўздывае,  
Ветрам вее, як дыхаць пачне,  
Снег халодны ў палёх калыхае,  
І вось-вось свае путы страхне.

[1912]

\*\*\*

Ой, чаму я стаў паэтам  
Ў нашай беднай старане?  
Грудзі ньюць, цела вяне,  
А спачыць не можна мне:  
Думкі з розуму ліюцца,  
Пачуццё з душы бяжыць...  
Мо за імі кроў палыне  
І тады ўжо досі жыць!

[1912]

## *Санет*

Ne ris point du sonnet, o critique moqueur<sup>1</sup>.

S.-Beuve

На цёмнай гладзі сонных луж балота,  
За снег нябёснай вышыні бялей,  
Закрасавалі чашачкі лілей  
Між пачарнеўшых каранёў чарота.

Ўкруг плесня, бруд, – разводзіць гніль спякота,  
А краскі ўсё ж не робяцца гразней,  
Хоць там плыве парою слізкі змей  
І ржаўчына ляжыць, як пазалота.

Цяпер давольна топкае багно:  
Гніль сотні год збіраючы, яно  
Смуроднай жызжкаю узгадала

Цвятоў расістых чыстую красу.  
Маліся ж, каб з літоўнасці стрымала  
Тут смерць сваю нязвонкую касу.

[1912]

---

<sup>1</sup> З санета, крытык з'едлівы, не кпі. Сэн-Бёў. (Пер. А. Баршчэўскага.).

## Раманс

Quand luira cette étoile, un jour,  
La plus belle et la plus lointaine,  
Dites-lui qu'elle eut mon amour,  
O derniers de la race humaine.  
Sully-Prudhomme<sup>1</sup>

Зорка Венера ўзышла над зямлёю,  
Светлыя згадкі з сабой прывяла...  
Помніш, калі я спаткаўся з табою,  
Зорка Венера ўзышла.

З гэтай пары я пачаў углядацца  
Ў неба начное і зорку шукаў.  
Ціхім каханнем к табе разгарацца  
З гэтай пары я пачаў.

Але расстацца нам час наступае;  
Пэўна, ўжо доля такая у нас.  
Моцна кахаў я цябе, дарагая,  
Але расстацца нам час.

---

<sup>1</sup> Зьянне зоркі аддаленай той  
Я ў жыцці пакахаў наймацней.  
Вы пра гэта паведамце ёй,  
О, апошнія з роду людзей.

Сюлі-Прудом. (Пер. А. Баршчэўскага).

Буду ў далёкім краю я нудзіцца,  
Ў сэрцы любоў затаіўшы сваю;  
Кожную ночку на зорку дзівіцца  
Буду ў далёкім краю.

Глянь іншы раз на яе, – у расстанні  
Там з ёй зліём мы пагляды свае...  
Каб хоць на міг уваскрэсла каханне,  
Глянь іншы раз на яе...

[1912]



## *Трыялет*

Калісь глядзеў на сонца я,  
Мне сонца асляпіла вочы.  
Ды што мне цемень вечнай ночы,  
Калісь глядзеў на сонца я.  
Няхай усе з мяне рагочуць,  
Адповедзь вось для іх мая:  
Калісь глядзеў на сонца я,  
Мне сонца асляпіла вочы.

[1912]

## *Крытыку*

Дарэмна ловіце вы ў сетку матылька,  
Каб лепей скрыдлы разглядзець:  
Ударыўшы, памне іх сець,  
І яркі пыл сатрэ няспрытная рука.

*[1913]*

\*\*\*

Ізноў пабачыў я сялібы,  
Дзе леты першыя прайшлі:  
Там сцены мохам параслі,  
Вясёлкай адлівалі шыбы.  
Усе ў пылу. І стала мне  
Так сумна, сумна ў цішыне.  
Я ў сад пайшоў... Ўсё глуха, дзіка,  
Усё травой зарасло.  
Няма таго, што раньш было.  
І толькі надпіс «Вераніка»,  
Па ліпе ўрэзаны ў кары,  
Казаў вачам аб тэй пары.  
Расці, ўзмацовывайся, дрэва,  
Як манумент жывы, ўставай  
І к небу надпіс падымай.  
Хай нерухомы словы пева:  
Чым болі сходзіць дзён, начэй,  
Тым імя мілае вышэй.

[1913]

\*\*\*

Вы, панове, пазіраеце далёка  
Ў блеску сонца з вялізарных плеч народных,  
Але святло крые шмат чаго ад вока –  
Днём не бачыце Вы зорак пуцяводных.

Загляніце жа, будзь ласка, Вы у студню:  
Ўжо даўно яна счарнела і згнівае,  
Але дно яе і ў ночы і ў палудню  
У вадзе люстранай зоры адбівае.

К тым, каго жыццё заціснула глыбока  
Ўніз, у норы падзямельныя пад Вамі,  
Вы, панове, хоць і бачыце далёка,  
Загляніце ў душы – студні са слязамі.

[1913]

## *Дзед*

Так цёпла цэлы дзень было,  
Што дзед – і той сцягнуўся з печы,  
Ля рэчкі сеў, дзе больш пякло,  
І грэў пад старай світкай плечы.

Сінеўся бор, цякла вада,  
Скрозь пахла мёдам і травою...  
А дзеду нат і не шкада,  
Што хутка будзе ён зямлёю.

*[1913]*

## ***Крытыку***

### *Трыялет*

Чэліні статуй не рабіў,  
А толькі статуэткі, –  
Аднак, артыста шчыры быў.  
Чэліні статуй не рабіў, –  
Ці чуеш, крытык едкі?  
Дарма ты трыялет ганьбіў:  
Чэліні статуй не рабіў,  
А толькі статуэткі.

[1913]

## *Купідон*

Ад спомінаў дзіцячых лет  
Ў маёй душы астаўся след.  
Я помню, як бывала рада  
Мае сэрца плітцы шакалада,

Абгорненай з усіх старой  
Паперкай яркай з візэрункам:  
Там пад «загадочным малюнкам»  
Пытанне йшло: «Дзе Купідон?»

Я не забыў, як доўга з ей  
Сядзеў я ў комнатцы маей,  
Страх зацікаўлены загадкай,  
Хоць закусіўшы шакаладкай.

Бо тут жа, тут хаваўся ты  
Бо можа з сетак малявідла,  
Што ўжо даўно вачам абрыдла,  
Твае праглянуць мне чарты;

І ўстанеш ты перада мной  
З крылатай, гостраю страдой,  
Мне ў сэрца мецячай, і з лукам,  
Пяць гатовым поўным згукам!

Ды ўсё жа быў не бачан ён,  
Хоць я і слёзы ліць прымаўся.  
Што ж ты вачам не паказаўся,  
Ўладар каханья, Купідон?

З тых часаў многа лет прайшло,  
Прайшло – і зеллем парасло,  
І зноў забытае пытанне  
Ўстае ў сувораму чаканні.

Я Купідона зноў шукаць  
Бяруся сквапна і рухава,  
Ды так няскладна гэта справа,  
Што лепш бы ёй маўчаць.

[1913]



## *Ліст да п. В. Ластоўскага*

*Хоць значыць гэтае несць у Афіны совы, –  
Усё ж такі пішу да вас, Вацлаве, словы  
Нясмелага ліста.*

Даўно ўжо знікнуў дзень,  
Ўжо стаўні замкнуты, гарыць агонь, і сцень  
Ад галавы маёй са сценкі мне ківае;  
У чорных рамках там сувора выглядае  
Пісьменнікаў чарга; з іх кожны – блізкі друг,  
Хоць і нябачаны у вочы. Светлы круг  
Над імі кінула газніца. Пазіраю  
Я часам на яго, а там ізноў да краю  
Стала прыходзіцца схіліцца і пачаць  
На белым аркушы далей ліста пісаць.

Аб драмах Пушкіна кажу я ў ім. Не Мэры,  
Не Фаўст, не цар Барыс, а Моцарт і Сальеры  
Варушаць мозаг мой. Здаецца мне, што тут  
Сальеры атрымаў несправядлівы суд.

Халодным розумам праняўшыся, натхненне  
Ён мусіў тым губіць, – так кажа абвіненне.  
Сальеры ў творчасці усё хацеў паняць,  
Ва ўсім упэўніцца, усё абмеркаваць,  
Абдумаць спосабы, і матар’ял, і мэту  
І горача любіў сваю свядомасць гэту.

У творчасці яго раптоўнага няма:  
Аснова да яе – спакойная думá.  
Але, але... Аднак, што шкодзіць тут натхненню?  
Прыемнае дае Сальеры уражэнне.  
Падобны знічцы ён: у іскрах над зямлёй  
Яна ўзрае змрок лукою залатой,  
Гарыць, бліскучая, ўся у агню нясецца,  
А ў глыбіні сваёй халоднай астаецца.

Уменне да ігры Сальеры здабываў  
Праз мерны, нудны труд; ці спраўдзі забіваў  
Ён гэтым талент свой, як бачна з думак драмы?  
Адкажа йскрыпка нам. Стаката, фугі, гамы  
Шмат год калісь на ёй Сальеры вывадзіў  
І моцна йграннем тым іскрыпкі зык змяніў,  
Ямчэй яна гудзіць. Пявучых згукаў сіла  
Праз доўгія гады яе перарабіла,  
І тымі спевамі уся напаяна.  
Навекі чулаю зрабілася яна.  
Няўжо ж душы жывой магла бы зыкі пева

Ў Сальеры не змяніць, калі змянілі дрэва?  
Не! Працай гэтаю сябе ён развіваў.  
Сальеры – верны раб, каторы не схаваў  
Свой талент у зямлю. Хай судны час настане, –  
Спакойна Музе ён і проста ў вочы гляне,  
І будзе за любоў да здольнасці сваёй  
Апраўдан Музаю і ўласнаю душой.

Таксама робіш ты, думá, і у паэта  
Краснейшым кожным твор. Прывет табе за гэта!  
Прывет мой і табе, штодзённы рупны труд, –  
Гатуеш радасць ты ад творчаскіх мінут.  
Табе прывет нясу, ласкавая Камэна, –

Натхненнем упаіў нас ключ твой Гіпакрэна.  
Прывет да здольнасці пые душа мая,  
І вершы, вам прывет складаю ўрэшце я.  
Александрыйскі верш! Ты ціхі, як Эрэбус,  
Хаваючы агонь пад снегам. Хто in rebus  
Musarum<sup>1</sup> знаецца, не можа не любіць  
Тваёй паважнасці. Таму-то аднавіць  
Хацелася табой мне звычай пазабыты  
Эпістала пісаць. Ну, а цяпер спачні ты.

[1913]

---

<sup>1</sup> У справах Муз (*лац.*).

## ***На могілках***

*Рандэль*

Амур і сумны і прыгожы  
Стаіць з павязкай на вачах  
Ля склепу. Часам лёгкі пах  
Сюды даносіцца ад рожы.  
Паўсюль крыжы, вянкi... Чаго жа  
Тут, дзе магілы, сцень і прах,  
Амур і сумны і прыгожы  
Стаіць з павязкай на вачах?

І ціха думаў я: быць можа,  
Любоў, палёгшы у трунах,  
Перамагла і смерці жах!  
Спачніце ж! Вечна на старожы  
Амур і сумны і прыгожы.

*[1913]*

## *У старым садзе*

Прыгожы сад, які любіў Вато:  
Між дрэў зялёных статуі паўсталі,  
Вось грот, гадзіннік сонечны, а далі  
Фантан... Напэўна, саду год са сто.

Стаю я, сню пра знікнуўшыя дні  
І кніжку новага пісьменніка трымаю.  
Яе я разгарнуў... і закрываю,  
Здзіўлены ўкрай, што гэта не Парні.

*[1913]*

*<Пану Антону Навіне>*

Дзень добры, пане! Вось Вам просты надпіс:  
Ёсць гэткая японская забаўка, –  
Кідаюць дробныя аскёпкі дрэва  
Ў ваду – і робяцца яны цвятамі.  
Ўсё гэта мне згадалась мімаволі,  
Калі чытаў я Вашу ю станцыю  
Аб вершыках «Вянка». І шлю падзяку  
І цісну руку. Ваш М. Багдановіч.

*[1914]*

## *Эміграцкая песня*

Ёсць на свеце такія бадзятгі,  
Што не вераць ні ў Бога, ні ў чорта.  
Ім прыемны стракатыя сцягі  
Караблёў акіянскага порта.

І няма ім каго тут пакінуць,  
Бо нікога на свеце не маюць.  
Ўсё ім роўна: ці жыць, ці загінуць, –  
Аднаго яны моцна жадаюць:

Пабываць у краях незнаёмых,  
Ды зазнаць там і шчасця і гора,  
І загінуць у хвалях салёных  
Белапеннага сіняга мора.

Але мы – не таго мы шукаем,  
Не таго на чужыне нам трэба.  
Не рассталіся б мы з нашым краем,  
Каб было дзеля нас у ім хлеба.

І на вулцы пад грукат, пад гоман,  
Дзе натоўп закруціўся рухавы,  
Нам маячыцца вёсачка, Нёман  
І агні партавыя Лібавы.

[1914]

\*\*\*

Ты доўга сядзела за сталом  
Нерухомая, скамянелая.  
І чутна у цішы было,  
Як стукае гадзіннік мерна,  
Як дробны дождж сячэ халодныя шыбы  
І як у капяжы бяжыць струя вады.  
А ты ўсё сядзела,  
Хацела – і не мела сіл  
Адвесці свае вочы  
Ад чорнай рамкі ў газеце, –  
Бяздоннай студні,  
Ўшчэрць поўнай гора і слёз.

[1914]



\*\*\*

Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы  
У ціхую сінюю ноч  
І сказаць:  
«Бачыце гэтыя буйныя зоркі,  
Ясныя зоркі Геркулеса?  
Да іх ляціць нашае сонца,  
І нясецца за сонцам зямля.  
Хто мы такія?  
Толькі падарожныя – папутнікі сярод нябёс.  
Нашто ж на зямлі  
Сваркі і звадкі, боль і горыч,  
Калі ўсе мы разам ляцім  
Да зор?»»

[1915]

## *Да дзяўчыны*

Змоўклі вершы мае прад табой: іх красу зацяняюць  
Рытмы паходкі тваёй, сінія рыфмы вачэй.

*[да 1916]*

\*\*\*

Выйшаў з хаты. Ціха спіць надворак.  
Напывае радасць, з ёю – сум.  
Не злічыць у небе ясных зорак,  
Не злічыць у сэрцы светлых дум.

Шмат зазнаў я горычы з нудою,  
Што шчаміла, мучыла, пякла...  
Ўсё ужо прайшло, сплыло вадою, –  
Моладасць не знікла, не прайшла!

*[1915–1916]*

\*\*\*

Калі паласу агнявую  
На захадзе сонца праводзе, –  
Пакінуўшы вежу старую,  
У сад каралеўна выходзе.

Вось чмель прагудзеў аксамітны,  
Вось ярка-зялёная мушка...  
І ўрэшце з краіны блакітнай  
Ўлятае маленькая птушка.

Як чутна яна запявае,  
Што ёсць і вясна, і каханне,  
І шчасце без меры, без краю,  
І першая горыч расстання.

Маркотна глядзіць каралеўна, –  
Так сэрца жадае любові!  
І хмурыць сувора і гнеўна  
Кароль пасівеўшыя брові.

*[1915–1916]*

\*\*\*

Мы гаворым удвух пры агні ў цішыне.  
Рупна фарбай пісанку малюеш ты мне.

Як маркотны твае маладыя гады!  
Ты не знаеш сама, колькі мела нуды.

Што яна парабіла, ліхая, з табой,  
Што зрабіла з душою тваёй маладой.

Бач, які у пісанкі пануры калёр, –  
І пануры калёр, і няяркі вузор.

Ці то мнішка старая зрабіла яе?  
Пашкадуў ты гады маладыя свае.

Маладое жыццё праляціць, прабяжыць, –  
Не забудзься вясёлых калёраў зажыць.

*[1915–1916]*

\*\*\*

Маладыя гады,  
Маладыя жадання!  
Ні жуды, ні нуды,  
Толькі шчасце кахання.

Помніш толькі красу,  
Мілы тварык дзявочы,  
Залатую касу,  
Сіняватыя вочы.

Цёмны сад – вінаград,  
Цвет бяленькі вішнёвы, –  
І агністы пагляд,  
І гарачыя словы.

Будзь жа, век малады,  
Поўны светлымі днямі!  
Пралятайце, гады,  
Залатымі агнямі!

*[1915–1916]*

## *Страцім-лебедзь*

Не анёл у трубу уструбіў –  
З хмары бог старому Ною гаварыў:  
«Поўна з краем чаша гневу майго  
На людскія грахі ды бячыннасці.  
Вось надойдзе часіна суворая.  
Лінуць з неба залівы бязмерныя  
І абмыюць ад бруду смуроднага  
Ўсю зямлю яны, белы-вольны свет».

Пачынаў тут Ной будаваць каўчэг  
З таго дзерава ліванскага.  
Ўшыркі гэтаму каўчэгу – сто лакцёў,  
А ўдаўжкі – болей тысячы.  
Ды узяў туды Ной і птах і звяроў,  
Каб не звёўся іх род з зямлі.  
Ды не плыў к яму з мора сіняга  
Страцім-лебедзь – горды, моцны птах.  
Яго звычай – арліныя,  
Яго ўцехі – сакаліныя;  
Пер’і-пер’ечкі бялеюцца  
Ды на золку агнявеюцца.  
У яго ў крыле – трыста тры пяра:

Узмахне крылом – быццам бор шуміць,  
Узмахне другім – што мяцель гудзіць.  
Як учнуць дажджы, – пацякла вада,  
Разлілася горш ад павадка.  
Затапіла ўсе лугі-лагі,  
Ўсе лугі-лагі, ўсе лясы-бары;  
Уздымаецца вышэй ад гор.  
Птахі ў небе стаяй лётаюць,  
Енчаць жаласна, ад нуды крычаць,  
Выглядаюць стуль прытулачку.  
А па ўсёй зямлі толькі хвалі б'юць,  
Толькі хвалі б'юць белай пенаю.  
Ды па іх дужы, смелы плавае  
Страцім-лебедзь – горды, моцны птах.  
Узмахне крылом – быццам бор шуміць,  
Узмахне другім – як мяцель гудзіць.  
І населі тут на лебедзя  
Птахі дробныя ўсёй стаяю.  
Лебедзь з сілы выбіваецца,  
Птушкі ажна усцяшаюцца.  
Дзень ён плавае, другі-трэці дзень,  
На чацвёрты стаў прасіць-маліць:  
«Вы ўзяціце хоць на час які,  
Выбіваюся з астатніх сіл.  
Дайце вы грудзям, гэі, вальней ўздыхнуць!  
Дайце вы крылам, гэі, шырэй ўзмахнуць!»



Не паслухалі птахі лебедзя.  
Пацямнела у яго ў вачах,  
Крылі ўрэшце надламаліся,  
Галава ў ваду апусцілася.  
І пайшоў на дно мора сіняга  
Страцім-лебедзь – моцны, горды птах.

Ад усіх цяпер патомкі ёсць,  
Ды няма адных – Страцімавых.

*1916*

## *Пагоня*

Толькі ў сэрцы трывожным пачую  
За краіну радзімую жах, –  
Ўспомню Вострую Брану святую  
І ваякаў на грозных канях.

Ў белай пене праносяцца коні, –  
Рвуцца, мкнуцца і цяжка хрыпяць...  
Старадаўняй Літоўскай Пагоні  
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.

У бязмерную даль вы ляціце,  
А за вамі, прада вамі – гады.  
Вы за кім у пагоню спяшыце?  
Дзе шляхі вашы йдуць і куды?

Мо яны, Беларусь, панясліся  
За тваімі дзяцьмі уздагон,  
Што забылі цябе, адракліся.  
Прадалі і аддалі ў палон?

Бійце ў сэрцы іх – бійце мячамі,  
Не давайце чужынцамі быць!  
Хай пачуюць, як сэрца начамаі  
Аб радзімай старонцы баліць...

Маці родная, Маці-Краіна!  
Не усцішыцца гэтакі боль...  
Ты прабач, Ты прымі свайго сына,  
За Цябе яму ўмерці дазволь!..  
Ўсё лятуць і лятуць тыя коні,  
Срэбнай збруяй далёка грымяць...  
Старадаўняй Літоўскай Пагоні  
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.

[1916]

\*\*\*

Набягае яно  
Вечарамі, начамі,  
Адчыняе вакно  
І шамрэе кустамі.

І гавора адну  
Старадаўнюю казку –  
Аб любоў і вясну  
І жаночую ласку.

Сэрца сніць аб красу –  
Аб слядочак дзявочы,  
Залатую касу,  
Сіняватыя вочы.

Як забудуся сном  
Ў сіняватыя ночы, –  
Прылятаеш ты ў дом,  
Пазіраеш у вочы...

[1917]

\*\*\*

Пралятайце вы, дні,  
Залатымі агнямі.  
Скончу век малады, –  
Аблятайце цвятамі...

[1917]

\*\*\*

Ў краіне светлай, дзе я ўміраю,  
У белым доме ля сіняй бухты,  
Я не самотны, я кнігу маю  
З друкарні пана Марціна Кухты.

[1917]

**ВЕРШЫ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА,  
НАПІСАНЫЯ ПА-РУСКУ,  
У ПЕРАКЛАДАХ АНДРЭЯ ХАДАНОВІЧА**

***Чацвярны акраверш***  
*(Четверной акростих)*

Ах, як умееце Вы, Анна,  
Не бачыць, беручы ў палон,  
Нявольніка, што не праклён,  
А ўдзячны вокліч шле: асанна!

*1910–1913*

\*\*\*

*(Уйमितесь, волнения, страсти...)*

Суцішцеся, горкія страсці,  
Засні, безнадзейнае сэрца.  
Панура, тужліва  
Імчыце гады за гадамі,  
Панура, тужліва.  
Адну толькі маю надзею, –  
Народзіцца ў Ані дзіцёнак,  
Падобны да мамы,  
З вачыма, як цёмныя зоры:  
Падобны да мамы.  
Аддам я жыццё яму ў рукі, –  
І хай гады будзе, што будзе:  
Ці ён у ручонках  
Жыццё маё зломіць, як цацку,  
Ці ён у ручонках  
Сагрэе мне хворае сэрца.

*1910–1913*



## *Гарадское каханне*

*(Городская любовь)*

У ліпавым цяні схаваўшы нашы твары,  
Ідзём праплёванай сцяжынкай па бульвары.  
Хоць недапалкі спрэс, паперкі пад нагамі,  
Ці ўбачу іх, калі іду пад ручку з вамі?

Праз дымчаты крышталь празрыста-цёмнай ночы  
Сустрэчных мінакоў іначай ззяюць вочы,  
Рубінамі гараць у змроку папяросы,  
Брыльянтавым святлом блішчаць на ліпах росы.

Чароўнае красы не ўбачыць немагчыма, –  
Бо закаханымі на ўсё глядзіш вачыма!

*1911–1912*

\*\*\*

*(Забудецца многае, Клава...)*

Забудзецца многае, Клава,  
Ды памяць забыцца не дасць,  
Што ў сэрцы кіпелі, як лава,  
Сумота, і сорам, і страсць.

Як ты ў цёмна-сіняй хусціне  
Спявала... І доўжыцца спеў:  
Пакінула ўсё, не пакіне  
Мой сон, што дасніць не паспеў.

1915

## ***Зялёнае каханне***

*(Зеленая любовь)*

Гудзе ўся вуліца, калі  
Смяюцца гімназісткі, вольныя.  
Ім вецер гойдае брылі,  
І рвуцца з тэчак ноты школьныя.

Не пераймаюцца яны,  
Ці іх завуць «яшчэ зялёнымі».  
Як матылькі, лятуць у сны,  
Што хутка зробяцца бяссоннымі.

Вось, нібы чапля, след у след  
За жартаўніцаю прывабнаю,  
Цыбаты і прамы кадэт  
Спяшаецца хадой нязграбнаю.

Няхай наводмаш вецер б'е  
І ходнік замяло парошаю, –  
Яго багіня праз яе  
Ступае новенькай галёшаю.

Ён крочыць па яе слядах,  
Ад хвалявання ледзьве дыхае.  
А сэрца б'ецца, нібы птах,  
Бо ў ім гарыць надзея ціхая.

1916

## ЗМЕСТ

Мае песні.....	5
Ноч.....	6
Над магілай.....	7
Вадзянік.....	8
Асенняй ночай.....	9
Лясун.....	10
Над возерам.....	11
Падвей.....	12
Разрытая магіла.....	13
Вечар (На небе месяц ўстаў зялёны...).....	14
*** (Дождж у полі і холад...).....	15
*** (Чуеш гул? – Гэта сумны, маркотны лясун...).....	16
Самнамбул.....	17
Безнадзейнасць.....	18
Возера.....	19
Змяіны цар (Ў цёмным небе – хараводы...).....	20
*** (Калі зваліў дужы Геракл у пыл Антэя...).....	21
*** (Па-над белым пухам вішняў...).....	22
*** (Вечар на захадзе ў попеле тушыць...).....	24
*** (Цёплы вечар, ціхі вецер, свежы стог...).....	25
*** (Бледны, хілы, ўсё ж люблю я...).....	26
*** (Вось і ноч. Нада мной заліліся слязамі нябёсы...) ..	27
Досі ўжо працы.....	28
*** (Жывая лялечка! Не душу і не сэрца...).....	29
Зімовая дарога.....	30

Зімой.....	31
Змяіны цар (Цемень. Сосны. Елкі. Мох. Кара...)	32
Мая душа .....	33
Мне снілася.....	34
Над морам.....	35
Песняру .....	37
*** (Муар Двума колерамі...)	38
Актава (Як моцны рэактыў...)	39
*** (Блішчыць у небе зор пасеў...)	40
Бура.....	41
*** (Дзесь у хмарах жывуць павукі...)	42
*** (Добрай ночы, зара-зараніца!..)	43
*** (Была калісь пара: гучэла завіруха...)	44
Д. Д. Дзявольскаму .....	45
*** (Жывеш не вечна, чалавек...)	46
*** (За дахамі места памеркла нябёс пазалота...)	47
Касцёл Св. Анны ў Вільні .....	48
*** (Маркотна я чакаю...)	49
*** (Мудрай прамовы Мёд залацісты...)	50
*** (Не блішчыць у час змяркання ...)	51
*** (Як толькі закрюю я вочы...)	52
Санет (Паміж пяскоў Егіпецкай зямлі...)	53
*** (Вулкі Вільні зіяюць і гулка грымяць!..)	54
*** (На глухіх вулках – ноч глухая...)	55
Летапісец.....	56
Слуцкія ткачыхі .....	58
Слуцкія ткачыхі. <i>Апошняя аўтарская рэдакцыя</i> .....	59

Пракляцце вагітнай.....	60
Да вагітнай.....	61
*** (З энкам дзіцё ты раджаеш...)	62
*** (Пасля радзін ты ўсё штодня марнееш...)	63
*** (Белы крыж, пліта, пад ёй – магіла...)	64
*** (Плакала лета, зямлю пакідаючы...)	65
*** (Ад спёкі пышуць дахі і асфальт...)	66
Завіруха .....	67
*** (Даўно ўжо цела я хварэю...)	68
Гутарка.....	69
Гутарка з паненкамі.....	70
*** (Вы кажаце мне, што душа у паэта...)	71
*** (Калі ў ракавіну цёмную жамчужніцы...)	72
*** (Мы доўга плылі ў бурным моры...)	73
Непагодаю маёвай .....	74
*** (Ноч. Газніца гарыць, чырванее...)	75
*** (Ой, чаму я стаў паэтам...)	76
Санет (На цёмнай гладзі сонных луж балота...)	77
Раманс (Зорка Венера ўзышла над зямлёю...)	78
Трыялет (Калісь глядзеў на сонца я...)	80
Крытыку .....	81
*** (Ізноў пабачыў я сялібы...)	82
*** (Вы, панове, пазіраеце далёка...)	83
Дзед.....	84
Крытыку. <i>Трыялет</i> .....	85
Купідон .....	86
Ліст да п. В. Ластоўскага.....	88

На могілках. <i>Рандэль</i> .....	91
У старым садзе .....	92
<Пану Антону Навіне > .....	93
Эміграцкая песня .....	94
*** (Ты доўга сядзела за сталом...) .....	95
*** (Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы...) .....	96
Да дзяўчыны .....	97
*** (Выйшаў з хаты. Ціха спіць надворак...) .....	98
*** (Калі паласу агнявую...) .....	99
*** (Мы гаворым удвух пры агні ў цішыне...) .....	100
*** (Маладыя гады...) .....	101
Страцім-лебедзь .....	102
Пагоня .....	105
*** (Набягае яно...) .....	107
*** (Пралятайце вы, дні...) .....	108
*** (Ў краіне светлай, дзе я ўміраю...) .....	109

ВЕРШЫ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА,

НАПІСАНЫЯ ПА-РУСКУ,

У ПЕРАКЛАДАХ АНДРЭЯ ХАДАНОВІЧА

Чацвярны акраверш .....	110
*** (Суцішцеся, горкія страсці...) .....	111
Гарадское каханне .....	112
*** (Забудзецца многае, Клава...) .....	113
Зялёнае каханне .....	114

**Багдановіч, М.**

**Б14** Выбраная лірыка / Максім Багдановіч; уклад.  
Л. Баршчэўскі. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас,  
2022. — 120 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-23-0193-0.

Максім Багдановіч (1891–1917) – класік беларускай паэзіі, які, творачы ў рэчышчы сімвалізму, неарамантызму і дэкадансу, вярнуў ёй універсальнае еўрапейскае аблічча. Жывучы большую частку жыцця далёка па-за межамі Бацькаўшчыны (Ніжні Ноўгарад, Яраслаўль, Ялта), ён здолеў выхаваць у сабе любоў да беларускага слова, беларускай міфалогіі, гісторыі, культуры. Зборнік уключае не толькі вядомыя творы школьнай праграмы, а і ўзоры самай глыбокай, інтымнай лірыкі вялікага паэта.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

**ББК 84(4Бел)-5**

**УДК 821.161.3-1**



Серыя «Паэты планеты»

*Літаратурна-мастацкае выданне*

Максім Багдановіч

## **ВЫБРАНАЯ ЛІРЫКА**

*Дызайн Марціна Русеўскага*

*Адказы за выпуск Зміцер Колас*



Падпісана ў друк 24.10.2022. Фармат 60×90<sup>1/32</sup>.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,78. Ум. друк. арк. 3,75.

Наклад 99 асобнікаў. Замова № 45.

Выдавец і паліграфічнае выкананне  
індывідуальны прадпрымальнік Зміцер Колас.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі  
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка  
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220114, Мінск.